

ศากยะธิดา ตอนที่ ๑

ฉัตรสุมาลย์

กลุ่มผู้ที่สนใจเรื่องสตรีชาวพุทธนานาชาตินั้น เริ่มก่อตัวขึ้นในช่วง ทศวรรษที่ ๑๙๗๐ มีการติดต่อกันข้ามประเทศ ข้ามทวีป ติดต่อกันไปมา ขยายวงกว้างขึ้น และถี่ขึ้น จนในท้ายที่สุด ไปลงตัวอย่างเป็นรูปธรรมในการจัดการประชุมกับวชสตรีชาวพุทธนานาชาติ ค.ศ.๑๙๘๗ เป็นการเปิดหน้าประวัติศาสตร์ใหม่ของสตรีชาวพุทธ ก่อนหน้านั้น มีสตรีชาวพุทธที่เป็นผู้นำทางความคิดอยู่บ้าง แต่ยังไม่เป็นขบวนการชัดเจน

การประชุมนานาชาติครั้งนั้น มีผู้ร่วมงาน ๓ ท่าน คือท่านภิกษุณีกรรมะ เล็กเซ โสโม ชาวอเมริกัน ออกบวชในสายทิเบต ขณะนั้นศึกษาอยู่ที่ธาร์มศาลา ศูนย์กลางของชาวพุทธทิเบต เพราะองค์ทะไลลามะก็ประทับอยู่ที่นั่น ท่านที่สองคือ อาเยะเขมา เป็นชาวเยอรมัน แต่ขณะนั้น พยายามที่จะตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมที่เกาะเล็ก ๆ ในศรีลังกา และคนที่สาม คือผู้เขียนเอง รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์

จุดที่เราคิดว่าน่าจะเหมาะสมที่สุดกับการเริ่มต้นพลิกหน้าประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในยุคนี้คือที่พุทธคยา สถานที่ที่พระมหาโพธิสัตว์ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ คนที่เป็นคนวังแต่นเตรียมการในท้องถิ่น คือ ภิกษุณีกรรมะ เล็กเซ โสโม (ต่อไปจะขอเรียนท่านว่า ท่านเล็กเซ)

เราตอบใจกันได้แล้วว่า ควรจะเป็นที่ใด ต่อไปเราก็คิดว่า ควรจะเป็นเมื่อใด เราปักธงการประชุมในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๘๗ (พ.ศ.๒๕๓๐) เป็นการจัดงานต่อจากช่วงเวลาที่ยังคงทะไลลามะมีงานกาลจักรที่พุทธคยาเป็นประจำ

งานกาลจักรนั้น ผู้คนหลังไหลมาจากทุกสารทิศจำนวนเป็นหมื่น เราคาดหวังว่า หากเราจัดงานต่อจากกาลจักรที่นั่นก็อาจจะมีคนที่มางานกาลจักรอยู่ประชุมต่อกับเราก็ได้

คิดถูก ใช่เลยคะ พิธีเปิดงานการประชุมนานาชาตินักบวชสตรี (International Conference on Buddhist Nuns) องค์ทะไลลามะเสด็จมาเปิดงานตามคำทูลเชิญของคณะกรรมการจัดงาน เราอาศัยเตียงของกาลจักรนั้นแหละคะ มีคนมาร่วมในวันเปิดเป็นพันคนทีเดียว มีผู้มาร่วมลงทะเบียนเข้าประชุมจาก ๒๔ ประเทศ แม้จะเป็นงานของนักบวชสตรีชาวพุทธ แต่มีพุทธบริษัท ๔ ครบ แม่ตอนจัดงานก็มีพระภิกษุมาร่วมช่วยแบกขนโต๊ะในการเตรียมงานด้วย

ในพระราชดำรัสของพระองค์ท่าน ช่วงนั้นท่านเสด็จทุกปี ท่านว่าทุกครั้งที่เสด็จพุทธศุภยา ท่านจะเป็นวัดเสมอ แต่ครั้งนั้น (ต้นเดือนกุมภาพันธ์) ท่านไม่เป็นวัด ท่านรับสั่งเอาใจภิกษุณีว่า อาจจะเป็นเพราะได้พลังกุศลจากการจัดงานประชุมของนักบวชสตรีชาวพุทธ

สมเด็จพระมหาโฆษะนันทะจากเขมรอุตส่าห์พาแม่ซึ่งเขมรมาร่วมงานเพื่อแสดงความมีส่วนร่วมในงานของสตรีชาวพุทธ โดยหวังว่า จะให้เป็นการเปิดหูเปิดตาแก่แม่ซึ่งด้วย

ที่จำเรื่องราวได้ชัดเจน เพราะต้องเบิกผ้าห่มถวายท่านเพิ่ม ช่วงนั้นเป็นหน้าหนาว ผู้เขียนไปนอนที่เกสต์เฮ้าส์ของรัฐบาลที่อยู่ถัดวัดไทยออกไป

ก่อนงาน เราตั้งปะรำประชาสัมพันธ์งานที่หน้าวัดศรีลังกาในปัจจุบัน ยังจำได้ว่า มีทัวร์ไทยนำโดยคุณธัมมา (อดีตธัมมานันทะ) แวะมาร่วมทำบุญด้วย

จากการประชุมคราวนี้ ในตอนเสร็จงาน คณะผู้จัดได้เข้าไปกราบองค์ทะไลลามะ ที่วัดทิเบตที่อยู่ข้างวัดศรีลังกา ตอนนั้น (พ.ศ.๒๕๓๐)มีวัดทิเบตเพียงแห่งเดียว ท่านประทับอยู่ห้องชั้นบนสุด มีลานกว้าง ท่านทรงแนะนำว่า การประชุมครั้งต่อไปควรจัดในประเทศที่ยังไม่มีภิกษุณีสงฆ์ เช่น ศรีลังกาและประเทศไทย

ในวันสุดท้ายของงาน มีผู้เสนอว่า กลุ่มนี้ ควรจะเรียกตัวเองว่า ศากยะธิดา เป็นที่มาของการใช้ชื่อการประชุมในเวลาต่อมา แต่ตอนนั้น ยังเป็นการประชุมนานาชาตินักบวชสตรี

ที่เรียกว่านักบวชสตรี ตั้งใจหมายรวมสตรีที่ออกบวชในพุทธศาสนาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นภิกษุณี สามเณรี แม่ชี(ไทย) ดอนซี (พม่า) อนาคาริกา (เนปาล) หรือธิลาชิน (พม่า)

การประชุมนานาชาติครั้งนั้น เป็นการเปิดหน้าใหม่ของประวัติศาสตร์พุทธศาสนา และประวัติศาสตร์ของสตรีชาวพุทธทีเดียว

ท่านอายุจะเขมา ซึ่งขณะนั้น เป็นเพียงทศศีลมาตา (บวชจากศรีลังกา) อุปสมบทเป็นภิกษุณีที่ลอสแอนเจลิส อเมริกา ในปีรุ่งขึ้น คือ ค.ศ.๑๙๘๘

หลังจากการประชุมครั้งนั้น ทุกคนต่างรอยคยท่านภิกษุณีกรรมะ เล็กเซ โสโม เพราะท่านเป็นผู้ดำเนินการการประชุมครั้งแรก แต่ท่านประสบอุบัติเหตุแทบเอาชีวิตไม่รอด เมื่อถูกงูพิษกัดที่ต้นแขนขณะที่ท่านออกไปสำรวจพื้นที่เพื่อสร้างวัดให้สามเณรีชาวธิเบต ท่านต้องถูกส่งตัวกลับประเทศสหรัฐอเมริกา และใช้เวลายาวนานหลายปีกว่าจะฟื้นสภาพกลับมาทำงานได้อีกครั้ง

ในช่วงนั้น ทั้งช่วงมา ๔ ปี ผู้เขียนเป็นประธานสตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถือโอกาสในขณะนั้น จัดงานประชุมนานาชาติสตรีชาวพุทธ ในปี ค.ศ.๑๙๙๑ (พ.ศ.๒๕๓๔)

แต่มีความขัดแย้งทางความคิด คือ ท่านภิกษุณีกรรมะ เล็กเซ โสโม ท่านต้องการให้เป็นการประชุมของนักบวชสตรี แต่ผู้เขียนเห็นว่า งานของสตรี ถ้าเจาะเฉพาะนักบวชจะไม่มีพลังเพราะเป็นคนกลุ่มน้อย ถ้าพูดถึงสตรีชาวพุทธจะหมายรวมทั้งนักบวชและอุบาสิกา น่าจะส่งผลในความร่วมมือที่ดีกว่า

คณะผู้ร่วมจัดงานมีสามคน เมื่อสองคนมีความเห็นต่างเช่นนี้ ความเห็นของคนที่สามถือเป็นเสียงตัดสิน ท่านอายุจะเขมา ตอนนั้น บวชภิกษุณีแล้ว ท่านฟันธงว่า ควรเป็นสตรีชาวพุทธมากกว่า นักบวชสตรีชาวพุทธ

ในการเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ จึงต้องบอกว่า ในการประชุมนานาชาติครั้งที่ประเทศไทยนั้น จัดภายใต้การประชุมนานาชาติสตรีชาวพุทธครั้งที่ ๑

มีผู้เข้าร่วม จาก ๒๖ ประเทศ ประมาณ ๑๔๐ คน ภิกษุณีจากเกาหลีมาทั้งหมดใหญ่ ๓๐ รูปนำโดยท่านแฮซุนซุก ซึ่งเป็นประธานภิกษุณีสงฆ์ของเกาหลีในสมัยนั้น ในวันที่สองของการประชุม ท่านเรียกผู้เขียนเข้าไปหา มอบอั่งเปาให้ ๒๐๐๐ เหรียญสหรัฐ ช่วยในการจัดงาน

ท่านนี้ ท่านมีความคิดภูมิภาคนิยม ท่านอยากให้สตรีชาวเอเชียมีส่วนในการพิจารณาจัดการงานของสตรี ท่านไม่เชื่อใจหากเป็นสตรีชาวตะวันตกทั้งหมด

เราใช้พื้นที่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต อาศัยห้องพักของนักศึกษาในช่วงเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงปิดเทอมเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย

เราสนับสนุนแม่ชี่ไทยให้ได้เข้าร่วมในการประชุมครั้งนี้ ๓๐ ท่าน

การประชุม ๕ วันนั้น จัดวันที่สามเป็นวันที่พาผู้เข้าร่วมประชุมออกไปทัศนศึกษานอกสถานที่ โดยแวะที่วัดทรงธรรมกัลยาณี เพื่อถวายอาหารกลางวันแก่ภิกษุณีสงฆ์ และเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน

รถโดยสารขนาด ๔๐ ที่นั่งวิ่งตามกันไป ๔ คัน และยังมีรถตู้ที่จัดไว้ดูแลแขกผู้ใหญ่ด้วย

ปีนั้น ท่านภิกษุณีวรรมัย กบิลสิงห์ ภิกษุณีรูปแรกของไทยออกมารับแขกด้วย ได้รู้ประทับใจเป็นรูปประวัติศาสตร์ คือ ภิกษุณีอาวุโสของยุคสมัย ได้แก่ท่านภิกษุณีวรรมัย กบิลสิงห์ (ไทย) ท่านภิกษุณีเฉ่าหยุนฟาซือ (ไต้หวัน) ท่านภิกษุณีอายะเขมา (เยอรมัน) ท่านภิกษุณีแฮซุนซุก (เกาหลี) นั่งอยู่ด้วยกันที่วัดทรงธรรมกัลยาณี จ.นครปฐม ทั้งสี่รูป ปัจจุบันมรณภาพหมดแล้ว

ภิกษุณีอายะเขมานั้น มรณภาพ ค.ศ.๑๙๙๗ ในฐานะหนึ่งในสามของผู้จัดงานประชุม ท่านมาร่วมประชุมครั้งสุดท้ายที่ประเทศไทยครั้งนี้

Exposure trip คือการที่ได้พาผู้ร่วมงานออกมาสัมผัสกับความเป็นอยู่ที่แท้จริงของผู้คนในท้องถิ่นนั้น มีอิทธิพลอย่างยิ่ง

หนึ่งในนั้น คือคุณรันชนิ เดอ ซิลว่า สตรีชาวพุทธจากศรีลังกา เมื่อได้เห็นกิจกรรมและการต้อนรับที่วัดทรงธรรมกัลยาณี จ.นครปฐม คุณรันชนิเกิดแรงบันดาลใจคิดทันทีว่าตัวเองก็สามารถทำได้ที่ศรีลังกาเหมือนกัน

การประชุมนานาชาติสตรีชาวพุทธที่ศรีลังกาใน ๒ ปีต่อมา คือ ค.ศ.๑๙๙๓ จึงอยู่ภายใต้การจัดการของคุณรันชนิ และเป็นครั้งแรกที่ใช้ชื่อศากยะธิดา โดยนับ การจัดการประชุมนานาชาติกับสตรีชาวพุทธที่พุทธคยา ค.ศ. ๑๙๘๗ เป็นครั้งที่ ๑ การจัดการประชุมนานาชาติสตรีชาวพุทธที่ม.ธรรมศาสตร์ ประเทศไทย ค.ศ.๑๙๙๑ เป็นครั้งที่สอง และการจัดประชุมนานาชาติที่ศรีลังกา ค.ศ.๑๙๙๓ เป็นครั้งที่สาม และเป็นครั้งแรกที่เริ่มเรียกการประชุมนี้ว่า ศากยะธิดา

ศรีลังกาต่างจากที่อื่นตรงที่ว่า มีศากยะธิดาศรีลังกาด้วย ทั้งหมดในขั้นของการฟอร์มตัวนั้น ต้องขอยกความดีความชอบให้คุณรันชนิ เดอ ซิลว่าทั้งสิ้น

คุณรันชนิเดิมเป็นเจ้าของบ้านที่ของรัฐมาก่อนมีความสามารถในการจัดการได้ดี เมื่อทำหน้าที่ขอจัดงานประชุมนานาชาตินั้น เจ้าหน้าที่กรมการศาสนา ก็ปรามว่าไม่ให้พูดถึงเรื่องภิกษุณี

ผู้เขียนได้รับเลือกให้เป็นประธานองค์กรศากยะธิดา ตั้งแต่ตอนที่จัดงานที่เมืองไทย ค.ศ.๑๙๙๑ และได้รับเลือกเป็นวาระที่สอง ที่ศรีลังกา ค.ศ.๑๙๙๓ คุณรันชนิจึงติดต่อพูดคุยกันตลอดในช่วงของการเตรียมงาน

ในช่วงของการประชุม ไม่มีหัวข้อเรื่องภิกษุณีตามที่รับปากกับเจ้าหน้าที่ไว้ แต่เมื่อผู้มาร่วมประชุมจำนวน ๑๐๐ กว่ารูปส่วนใหญ่เป็นภิกษุณีทั้งสิ้น หากท่านจะพูดคุยเรื่องของท่าน เราก็ไม่สามารถจะไปห้ามท่านได้นะ

การประชุมศากยะธิดาที่ศรีลังกาเป็นการจุดประกายอีกหลายเรื่องที่จะตามมาค่ะ อ่านต่ออาทิตย์หน้านะคะ